ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)

της 28ης Οκτωβρίου 1999 *

Στην υπόθεση C-6/98,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Oberlandesgericht Stuttgart (Γερμανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Arbeitsgemeinschaft Deutscher Rundfunkanstalten (ARD)

και

PRO Sieben Media AG,

παρεμβαίνοντες υπέρ του καθού:
SAT 1 Satellitenfernsehen GmbH,
Kabel 1, K 1 Fernsehen GmbH,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 11, παράγραφος 3, της οδηγίας 89/552/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 3ης Οκτωβρίου 1989, για τον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την άσκηση τηλεοπτικών δραστηριοτήτων (ΕΕ L 298, σ. 23), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Ιουνίου 1997 (ΕΕ L 202, σ. 60),

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους R. Schintgen, πρόεδρο του δευτέρου τμήματος, προεδρεύοντα του έκτου τμήματος, P. J. G. Kapteyn (εισηγητή), και H. Ragnemalm, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: F. G. Jacobs
γραμματέας: H. von Holstein, βοηθός γραμματέας,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— η Arbeitsgemeinschaft Deutscher Rundfunkanstalten (ARD), εκπροσωπούμενη από τον W. Keßler, δικηγόρος Στουτγάρδης,

— ο PRO Sieben Media AG, εκπροσωπούμενος από τον H.-J. Rabe, δικηγόρο Βρυξελλών,

— ο Kabel 1, K 1 Fernsehen GmbH, εκπροσωπούμενος από τον T. Jestaedt, δικηγόρο Βρυξελλών,

— η Κυβέρνηση του Λουξεμβούργου, εκπροσωπούμενη από τον N. Schmit, διευθυντή των διεθνών οικονομικών σχέσεων και της συνεργασίας στο Υπουργείο Εξωτερικών,

— η Κυβέρνηση των Κάτω Χωρών, εκπροσωπούμενη από τον J. G. Lammers, ασκούντα καθήκοντα νομικού συμβούλου στο Υπουργείο Εξωτερικών,

— η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους L. Fernandes, διευθυντή της νομικής υπηρεσίας της γενικής διευθύνσεως Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων του Υπουργείου Εξωτερικών, και P. Borges, νομικό στη γενική διεύθυνση Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων του ιδίου υπουργείου,

— η Σουηδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον E. Brattgård, departmentsråd στο Υπουργείο Εξωτερικών,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τη D. Cooper, του Treasury Solicitor's Department, επικουρούμενη από τον R. Thompson, barrister,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον J. Sack, νομικό σύμβουλο,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Arbeitsgemeinschaft Deutscher Rundfunkanstalten (ARD), εκπροσωπούμενης από τον δικηγόρο W. Keßler, του PRO Sieben Media AG, εκπροσωπούμενου από τον δικηγόρο H.-J. Rabe, του Kabel 1, K 1 Fernsehen GmbH, εκπροσωπούμενου από τον δικηγόρο T. Jestaedt, της Γαλλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από την A. Maitrepierre, chargé de mission στη διεύθυνση νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, της Ιταλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από την F. Quadri, avvocato dello Stato, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενης από τον J. Eadie, barrister, και της Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τον J. Sack, κατά τη συνεδρίαση της 22ας Απριλίου 1999,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 24ης Ιουνίου 1999,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 17ης Δεκεμβρίου 1997, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 12 Ιανουαρίου 1998, το Oberlandesgericht υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 11, παράγραφος 3, της οδηγίας 89/552/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 3ης Οκτωβρίου 1989, για τον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την άσκηση τηλεοπτικών δραστηριοτήτων (ΕΕ L 298, σ. 23), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Ιουνίου 1997 (ΕΕ L 202, σ. 60).

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός, της Arbeitsgemeinschaft Deutscher Rundfunkanstalten (στο εξής: ARD) και, αφετέρου, του PRO Sieben Media AG (στο εξής: PRO Sieben), υποστηριζομένου από τους SAT 1 Satellitenfernsehen GmbH και Kabel 1, K 1 Fernsehen GmbH (στο εξής: SAT 1 κα Kabel 1).

3 Η ARD αποτελείται από έντεκα ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς δημοσίου δικαίου των ομοσπόνδων κρατιδίων, ευθυνομένους από κοινού για το τηλεοπτικό πρόγραμμα της ARD. Ο PRO Sieben, καθώς και οι SAT 1 και Kabel 1 είναι ιδιωτικοί ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί.

Νομικό πλαίσιο

Η οδηγία 89/552, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/36

4 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/552 προβλέπει:

«1. Τα κράτη μέλη έχουν την ευχέρεια, όσον αφορά τους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους, να τηρούν αυστηρότερους ή λεπτομερέστερους κανόνες στους τομείς που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία.»

5 Κατά το άρθρο 11, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/552, οι διαφημίσεις παρεμβάλλονται, κατ' αρχήν, μεταξύ των εκπομπών, αλλά μπορούν επίσης να παρεμβάλλονται και κατά τη διάρκεια των εκπομπών κατά τρόπον ώστε «να μη θίγεται η αρτιότητα και η αξία της εκπομπής, λαμβανομένων υπόψη των φυσικών διακοπών του προγράμματος καθώς και της διάρκειας και της φύσεώς του, και εφόσον δεν θίγονται τα δικαιώματα των δικαιούχων».

6 Το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 89/552 προβλέπει ότι, για τα προγράμματα που αποτελούνται από αυτοτελή μέρη, όπως είναι η τηλεοπτική αναμετάδοση αθλητικών γεγονότων, η διαφήμιση μπορεί να παρεμβάλλεται μεταξύ των αυτοτελών μερών ή κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων.

7 Το άρθρο 11, παράγραφος 3, της οδηγίας ορίζει:

«3. Η μετάδοση οπτικοακουστικών έργων, όπως είναι τα κινηματογραφικά έργα [μεγάλου μήκους] και τα έργα που έχουν γυριστεί για την τηλεόραση (εκτός των σειρών αυτοτελών [επεισοδίων], των [σειρών με διαδοχικά επεισόδια], των ψυχαγωγικών εκπομπών και των ντοκυμανταίρ) μπορεί να διακόπτεται άπαξ για κάθε χρονικό διάστημα 45 λεπτών, υπό τον όρο ότι η προγραμματισμένη διάρκειά τους υπερβαίνει τα 45 λεπτά. Άλλη μια διακοπή επιτρέπεται εάν η προγραμματισμένη διάρκειά τους υπερβαίνει κατά τουλάχιστον 20 λεπτά τη διάρκεια δύο ή περισσότερων πλήρων χρονικών διαστημάτων των 45 λεπτών.»

8 Το άρθρο 20 της οδηγίας 89/552 ορίζει:

«Υπό την επιφύλαξη του άρθρου 3, τα κράτη μέλη μπορούν να καθορίζουν, στα πλαίσια τηρήσεως του κοινοτικού δικαίου, άλλους όρους εκτός εκείνων που καθορίζονται στο άρθρο 11, παράγραφοι 2 έως 5, και στα άρθρα 18 και 18α, όσον αφορά τις εκπομπές οι οποίες προορίζονται αποκλειστικά για το εθνικό τους έδαφος και οι οποίες δεν μπορούν να ληφθούν είτε άμεσα είτε έμμεσα από το κοινό σε ένα ή περισσότερα άλλα κράτη μέλη.»

Η ευρωπαϊκή σύμβαση περί τηλεοράσεως

9 Το άρθρο 14, παράγραφος 3, της ευρωπαϊκής συμβάσεως για τη διασυνοριακή τηλεόραση, της 5ης Μαΐου 1989 (στο εξής: σύμβαση), είναι διατυπωμένο ως εξής στην αγγλική και γαλλική γλώσσα, οι οποίες είναι αυθεντικές:

Αγγλική απόδοση

«3. The transmission of audiovisual works such as feature films and films made for television (excluding series, serials, light entertainment programms and documentaries), provided their duration is more than 45 minutes, may be interrupted once for each complete period of 45 minutes. A further interruption is allowed if their duration is at least 20 minutes longer than two or more complete periods of 45 minutes.»

Γαλλική απόδοση

«3. La transmission d'œuvres audiovisuelles, telles que les longs métrages cinématographiques et les films conçus pour la télévision (à l'exclusion des séries, des feuilletons, des émissions de divertissement et des documentaires), à condition que leur durée soit supérieure à quarante-cinq minutes, peut être interrompue une fois par tranche de quarante-cinq minutes. Une autre interruption est autorisée si leur durée est supérieure d'au moins vingt minutes à deux ou plusieurs tranches complètes de quarante-cinq minutes.»

[Η μετάδοση οπτικοακουστικών έργων, όπως οι κινηματογραφικές ταινίες μεγάλου μήκους και οι τηλεοπτικές ταινίες (με εξαίρεση τις αυτοτελείς σειρές, τις σειρές με διαδοχικά επεισόδια, τις ψυχαγωγικές εκπομπές και τις ταινίες που βασίζονται καθ' ολοκληρία σε πραγματικά στοιχεία), υπό τον όρον ότι η διάρκειά τους υπερβαίνει τα 45 λεπτά, μπορεί να διακοπεί άπαξ ανά χρονικό διάστημα 45 λεπτών. Έτερη διακοπή επιτρέπεται εφόσον η διάρκειά τους υπερβαίνει τουλάχιστον κατά 20 λεπτά τη διάρκεια δύο ή περισσοτέρων πλήρων χρονικών διαστημάτων των 45 λεπτών.]

Το γερμανικό δίκαιο

10 Ο θεμελιώδης γερμανικός νόμος παρέχει στα ομόσπονδα κράτη (Länder) νομοθετική αρμοδιότητα σε ραδιοτηλεοπτικά θέματα. Σύμφωνα με τη Staatsvertrag über den Rundfunk im vereinigten Deutschland (δημόσια σύμβαση περί ραδιοτηλοψίας εντός της ενωμένης Γερμανίας, στο εξής: Rundfunkstaatsvertrag), της 31ης Αυγούστου 1991, οι ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί δημοσίου δικαίου μπορούν να μεταδίδουν, κατά τη διάρκεια των τηλεοπτικών προγραμμάτων τους, μόνον 20 λεπτά διαφημίσεων, κατ' ανώτατο όριο, ανά εργάσιμη ημέρα. Οι ιδιωτικοί ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί μπορούν να αφιερώνουν στις διαφημίσεις το 20 % της ημερήσιας διάρκειας εκπομπών κατ' ανώτατο όριο, της οποίας το 15 % για διαφημιστικά μηνύματα.

11 Το άρθρο 26, παράγραφος 4, του Rundfunkstaatsvertrag ορίζει:

«Υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 3, δεύτερη περίοδος, έργα όπως οι ταινίες μεγάλου μήνους και οι τηλεοπτικές ταινίες, με εξαίρεση τις αυτοτελείς σειρές, τις σειρές με διαδοχικά επεισόδια, τις ψυχαγωγικές εκπομπές και τις ταινίες που βασίζονται καθ' ολοκληρία σε πραγματικά στοιχεία, μπορούν, στον βαθμό που η διάρκειά τους υπερβαίνει τα 45 λεπτά, να διακόπτονται άπαξ ανά πλήρες χρονικό διάστημα των 45 λεπτών. Έτερη διακοπή επιτρέπεται εφόσον η διάρκειά τους υπερβαίνει τουλάχιστον κατά 20 λεπτά τη διάρκεια δύο ή περισσότερων πλήρων χρονικών διαστημάτων των 45 λεπτών».

12 Η ανωτέρω διάταξη επαναλαμβάνεται στο άρθρο 44, παράγραφος 4, της Dritter Staatsvertrag zur Änderung rundfunkrechtlicher Staatsverträge (τρίτης δημόσιας συμβάσεως τροποποιητικής των δημοσίων συμβάσεων περί των ραδιοτηλεοπτικών δικαιωμάτων), η οποία άρχισε να ισχύει από 1ης Ιανουαρίου 1997.

13 Με έγγραφο της 7ης Απριλίου 1992, η Γερμανική Κυβέρνηση ενημέρωσε την Επιτροπή για τη μεταφορά της οδηγίας 89/552 στη γερμανική έννομη τάξη και της κοινοποίησε τη Rundfunkstaatsvertrag του 1991.

Πραγματικά περιστατικά και προδικαστικά ερωτήματα

14 Όπως προκύπτει από τη δικογραφία, η διαφορά της κύριας δίκης άπτεται του υπολογισμού του επιτρεπομένου, δυνάμει του άρθρου 26, παράγραφος 4, της Rundfunkstaatsvertrag, αριθμού διακοπών για διαφημίσεις κατά την προβολή των ταινιών μεγάλου μήκους από τους ιδιωτικούς ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς. Συναφώς, προβάλλονται δύο ερμηνείες, αποκαλούμενες κοινώς αρχή του μικτού χρόνου και αρχή του καθαρού χρόνου.

15 Σύμφωνα με την αρχή του μικτού χρόνου, την οποία υποστηρίζει ο PRO Sieben, καθώς και οι SAT 1 και Kabel 1, η διάρκεια των διαφημίσεων πρέπει να περιλαμβάνεται στο χρονικό διάστημα σε σχέση προς το οποίο υπολογίζεται ο επιτρεπόμενος αριθμός διακοπών. Σύμφωνα με την αρχή του καθαρού χρόνου, η οποία υποστηρίζεται από την ARD, πρέπει να περιλαμβάνεται μόνον η διάρκεια των έργων. Ως γνωστόν, υπό ορισμένες περιστάσεις, η εφαρμογή της αρχής του μικτού χρόνου παρέχει τη δυνατότητα μεγαλύτερου αριθμού διακοπών για διαφημίσεις απ' ό,τι επιτρέπει η αρχή του καθαρού χρόνου.

16 Με απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 1996, το Landgericht Stuttgart υποχρέωσε τον PRO Sieben να μη διακόπτει με διαφημίσεις τη μετάδοση οπτικοακουστικών έργων, όπως είναι οι ταινίες μεγάλου μήκους και οι τηλεοπτικές ταινίες, των οποίων η διάρκεια δεν υπερβαίνει, αν αυτή υπολογιστεί αποκλειομένου του μεσολαβούντος χρόνου των διαφημίσεων (αρχή του καθαρού χρόνου), τα 45 λεπτά, ή να μη διακόπτει με διαφημίσεις τη μετάδοση τηλεοπτικών έργων μεγαλύτερης διάρκειας, συχνότερα από μία φορά για κάθε πλήρες 45λεπτο, των χρονικών διαστημάτων υπολογιζομένων σύμφωνα με την αρχή του καθαρού χρόνου. Επιπλέον, επιτρέπεται περαιτέρω διακοπή, εφόσον ο χρόνος της μεταδόσεως, υπολογιζόμενος σύμφωνα με την αρχή του καθαρού χρόνου, έχει διάρκεια μεγαλύτερη κατά 20 τουλάχιστον λεπτά από δύο ή περισσότερα πλήρη 45λεπτα διαστήματα.

17 Στα πλαίσια της εφέσεως που άσκησε κατά της εν λόγω αποφάσεως ενώπιον του Oberlandesgericht, ο PRO Sieben υποστήριξε ότι, έστω και αν, δυνάμει της γερμανικής νομοθεσίας, η αρχή του καθαρού χρόνου έπρεπε να τύχει εφαρμογής, θα αντέκειτο πάντως προς την οδηγία 89/552 και προς το πρωτογενές κοινοτικό δίκαιο.

18 Το αιτούν δικαστήριο, συντασσόμενο με την ερμηνεία του εθνικού δικαίου εκ μέρους του Landgericht Stuttgart, έκρινε, πάντως, ότι η έκβαση της διαφοράς εξηρτάτο από την ερμηνεία της οδηγίας 89/552.

19 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Oberlandesgericht Stuttgart αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Προβλέπει το άρθρο 11, παράγραφος 3, της οδηγίας 97/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Ιουνίου 1997, για την τροποποίηση της οδηγίας 89/552/ΕΟΚ (τροποποιητική οδηγία για την τηλεόραση) καθώς και το πανομοιότυπο άρθρο 11, παράγραφος 3, της οδηγίας 89/552/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 3ης Οκτωβρίου 1989, για τον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την άσκηση τηλεοπτικών δραστηριοτήτων (οδηγία για την τηλεόραση), την αρχή του μικτού (Bruttoprinzip) ή εκείνη του καθαρού χρόνου (Nettoprinzip);

2) Αν υποτεθεί ότι το άρθρο 44, παράγραφος 4, της τρίτης δημόσιας συμβάσεως τροποποιητικής των δημοσίων συμβάσεων περί των ραδιοτηλεοπτικών δικαιωμάτων προβλέπει την αρχή του καθαρού χρόνου, συμβιβάζεται αυτό προς το άρθρο 11, παράγραφος 3, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας για την τηλεόραση καθώς και προς το πρωτογενές κοινοτικό δίκαιο (άρθρα 5, 6, 30 επ., 59 επ., 85 επ. της Συνθήκης ΕΚ, γενική αρχή της ισότητας);»

Επί του πρώτου ερωτήματος

20 Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν το άρθρο 11, παράγραφος 3, της οδηγίας 89/552, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/36, προβλέπει την αρχή του μικτού ή εκείνη του καθαρού χρόνου.

21 Κατά την ARD, τις Κυβερνήσεις της Γαλλίας, των Κάτω Χωρών και της Πορτογαλίας, το άρθρο 11, παράγραφος 3, της τροποποιημένης οδηγίας 89/552 αναφέρεται στην αρχή του καθαρού χρόνου. Αντίθετα, ο PRO Sieben, υποστηριζόμενος από τους SAT 1 και Kabel 1, καθώς και οι Κυβερνήσεις της Ιταλίας, του Λουξεμβούργου και του Ηνωμένου Βασιλείου, εκτιμά ότι η εν λόγω διάταξη αναφέρεται στην αρχή του μικτού χρόνου.

22 Προς στήριξη των αντιστοίχων ερμηνειών τους, οι διάδικοι της κύριας δίκης, οι κυβερνήσεις που υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, καθώς και η Επιτροπή, επικαλέστηκαν επιχειρήματα αρυόμενα από τη διάταξη του άρθρου 11, παράγραφος 3, της οδηγίας 89/552 στη γερμανική, αγγλική και γαλλική απόδοσή της, από το άρθρο 14, παράγραφος 3, της συμβάσεως, από την οικονομία και τον σκοπό της οδηγίας 89/552, καθώς και από τη ratio αυτής και της οδηγίας 97/36.

23 Κατ' αρχάς, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, όπως έπραξε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 18 έως 25 των προτάσεών του, τα αρυόμενα από το γράμμα του άρθρου 11, παράγραφος 3, της τροποποιημένης οδηγίας 89/552 επιχειρήματα δεν παρέχουν σαφή ένδειξη ως προς το αν η εν λόγω διάταξη επιβάλλει την αρχή του μικτού ή εκείνη του καθαρού χρόνου.

24 Ακολούθως, όσον αφορά το άρθρο 14, παράγραφος 3, της συμβάσεως, η διατύπωση του οποίου είναι πανομοιότυπη με εκείνη του άρθρου 11, παράγραφος 3, της τροποποιημένης οδηγίας 89/552, πλην του ότι η πρώτη διάταξη αναφέρεται στη «διάρκεια» ενώ η δεύτερη στην «προγραμματισμένη διάρκεια», αρκεί η διαπίστωση, στην οποία προέβη και ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 29 των προτάσεών του, ότι η ανωτέρω διάσταση μπορεί να ερμηνευθεί κατά διαφορετικό τρόπο.

25 Για τους μνημονευόμενους στα σημεία 31 έως 36 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα λόγους, από τη δήλωση του Συμβουλίου και της Επιτροπής, η οποία παρατίθεται στο πρακτικό του Συμβουλίου της 3ης Οκτωβρίου 1989, ή από την πρόταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 14ης Φεβρουαρίου 1996, σχετικά με

την οδηγία 97/36, δεν μπορούν να αντληθούν επιχειρήματα ικανά να δώσουν πειστική απάντηση στο ερώτημα αν το άρθρο 11, παράγραφος 3, της τροποποιημένης οδηγίας 89/552 επιτάσσει την αρχή του μικτού ή εκείνη του καθαρού χρόνου.

26 Επομένως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το άρθρο 11, παράγραφος 3, της τροποποιημένης οδηγίας 89/552 είναι διατυπωμένο κατά τρόπο αμφισήμαντο.

27 Υπό τις περιστάσεις αυτές, πρέπει να υπομνηστεί ότι, οσάκις το κείμενο μιας κοινοτικής διατάξεως περιλαμβάνει, στις διάφορες γλωσσικές αποδόσεις του, εξεταζόμενες υπό το φως του ιστορικού της διατάξεως και των προπαρασκευαστικών εργασιών, επί των οποίων οι διάδικοι στήριξαν την επιχειρηματολογία των παρατηρήσεων που υπέβαλαν στο Δικαστήριο, υπερβολικό αριθμό αντιφατικών και διφορουμένων στοιχείων, για να δοθεί απάντηση, πρέπει, για τους σκοπούς της ερμηνείας της εν λόγω διατάξεως, να εξετάζονται τα συμφραζόμενα και ο επιδιωκόμενος από την επίδικη κανονιστική ρύθμιση σκοπός (βλ. απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 1979, 11/76, Κάτω Χώρες κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1979/I, σ. 93, σκέψη 6).

28 Όπως αναγνώρισε το Δικαστήριο με τις αποφάσεις της 9ης Φεβρουαρίου 1995, C-412/93, Leclerc-Siplec (Συλλογή 1995, σ. I-179, σκέψη 28), και της 9ης Ιουλίου 1997, C-34/95, C-35/95, C-36/95, De Agostini και TV-Shop (Συλλογή 1997, σ. I-3843, σκέψη 3), ο πρωταρχικός στόχος της οδηγίας 89/552, η οποία εκδόθηκε βάσει των άρθρων 57, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 47, παράγραφος 2, ΕΚ) και 66 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 55 ΕΚ), έγκειται στην κατοχύρωση της ελεύθερης μεταδόσεως των τηλεοπτικών εκπομπών.

29 Ακολούθως, έχει σημασία ότι σε μια διάταξη επιβάλλουσα, σε θέματα παροχής υπηρεσιών, περιορισμό μιας δραστηριότητας αφορώσας την άσκηση θεμελιώδους ελευθερίας, όπως είναι η ελεύθερη μετάδοση των τηλεοπτικών εκπομπών, ο περιορισμός αυτός πρέπει να διατυπώνεται με σαφήνεια.

30 Επομένως, οσάκις μια διάταξη της οδηγίας 89/552 επιβάλλει περιορισμό στη μετάδοση και διανομή τηλεοπτικών υπηρεσιών, χωρίς ο κοινοτικός νομοθέτης να την έχει διατυπώσει με τρόπο σαφή και όχι αμφισήμαντο, η διάταξη αυτή πρέπει να ερμηνεύεται περιοριστικώς.

31 Σε περίπτωση κατά την οποία το άρθρο 11, παράγραφος 3, της τροποποιημένης οδηγίας 89/552 προβλέπει περιορισμό της δυνατότητας διακοπής της μεταδόσεως οπτικοακουστικών έργων για λόγους διαφημίσεων, ο περιορισμός αυτός πρέπει να ερμηνεύεται κατά τον πλέον αυστηρό τρόπο.

32 Ως γνωστόν, η αρχή του μικτού χρόνου παρέχει την ευχέρεια για μεγαλύτερο αριθμό διαφημιστικών διακοπών απ' ό,τι η αρχή του καθαρού χρόνου.

33 Επομένως, η απάντηση που προσήκει στο πρώτο ερώτημα είναι ότι το άρθρο 11, παράγραφος 3, της οδηγίας 89/552, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/36, έχει την έννοια ότι προβλέπει την αρχή του μικτού χρόνου, οπότε, προκειμένου να υπολογιστεί η περίοδος των 45 λεπτών για τους σκοπούς του προσδιορισμού του επιτρεπομένου χρόνου διαφημιστικών διακοπών κατά τη μετάδοση οπτικοακουστικών έργων, όπως είναι οι ταινίες μεγάλου μήκους και οι τηλεοπτικές ταινίες, η διάρκεια των διαφημίσεων πρέπει να περιλαμβάνεται στην οικεία χρονική περίοδο.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

Επί του πρώτου σκέλους του δευτέρου ερωτήματος

34 Με το πρώτο σκέλος του δευτέρου ερωτήματός του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν οι διατάξεις του άρθρου 11, παράγραφος 3, σε συνδυασμό με εκείνες του

άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/552, όπως αυτή τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/36, επιτρέπουν στα κράτη μέλη να προβλέπουν την αρχή του καθαρού χρόνου.

35 Κατά τον PRO Sieben, όπως προκύπτει τόσο από την οικονομία όσο και από τον σκοπό της οδηγίας 89/552, το άρθρο 3, παράγραφος 1, αυτής πρέπει να ερμηνευθεί περιοριστικώς. Υποστηρίζει, ιδίως, ότι η ευχέρεια των κρατών μελών να προβλέπουν αυστηρότερους ή λεπτομερέστερους κανόνες, όπως ορίζει η εν λόγω διάταξη, δεν μπορεί να αφορά το άρθρο 11 της οδηγίας 89/552.

36 Συναφώς, διευκρινίζει ότι, όσον αφορά την τηλεοπτική διαφήμιση, η οποία, σύμφωνα με το άρθρο 11, παράγραφος 1, μπορεί να παρεμβληθεί κατά τη διάρκεια των εκπομπών σύμφωνα με τους εξαγγελλόμενους στις παραγράφους 2 έως 5 της εν λόγω διατάξεως όρους, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να προβλέπουν άλλους πλην των αναφερομένων στο άρθρο 20 της τροποποιημένης οδηγίας 89/552 όρους. Πάντως, σύμφωνα με τον PRO Sieben, η προβλεπόμενη από την τελευταία αυτή διάταξη παρέκκλιση δεν δικαιολογεί την εφαρμογή της αρχής του καθαρού χρόνου, η οποία αφορά μόνον τις εκπομπές, η εμβέλεια των οποίων περιορίζεται στο εθνικό έδαφος και η λήψη των οποίων δεν είναι, άμεσα ή έμμεσα, εφικτή σε ένα ή σε ορισμένα άλλα κράτη μέλη.

37 Κατ' αρχάς, πρέπει να αναγνωριστεί ότι, όπως προκύπτει ήδη από τη διατύπωση του άρθρου 20 της οδηγίας 89/552, η εν λόγω διάταξη εφαρμόζεται «με την επιφύλαξη του άρθρου 3» αυτής.

38 Ακολούθως, αξίζει να σημειωθεί ότι η υποστηριζόμενη από τον PRO Sieben ερμηνεία θα καθιστούσε άνευ αντικειμένου το άρθρο 3, παράγραφος 1, ως γενική διάταξη εφαρμοζόμενη σε βασικό τομέα διεπόμενο από την τροποποιημένη οδηγία 89/552.

39 Ούτε από τις αιτιολογικές σκέψεις ούτε από τον σκοπό της οδηγίας 89/552 προκύπτει ότι το άρθρο 20 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι απεκδύει τα κράτη μέλη από την ευχέρεια που τους αναγνωρίζει το άρθρο 3, παράγραφος 1, αυτής.

40 Πράγματι, η εικοστή έβδομη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 89/552 αναφέρεται γενικώς, χωρίς να την περιορίζει στις οριζόμενες με το άρθρο 20 περιστάσεις, στην ευχέρεια των κρατών μελών να καθορίζουν αυστηρότερους ή λεπτομερέστερους κανόνες σε σχέση με τις ελάχιστες προδιαγραφές και τα κριτήρια που διέπουν τη διαφήμιση δυνάμει της εν λόγω οδηγίας.

41 Αντίθετα, η κατά το άρθρο 20 της οδηγίας 89/552 ευχέρεια των κρατών μελών απαντά στην εικοστή όγδοη αιτιολογική σκέψη της, δεδομένου ότι με αυτή γίνεται λόγος για την ευχέρεια των κρατών μελών να θεσπίζουν άλλους όρους σχετικά με την παρεμβολή διαφημίσεων και διαφορετικά όρια εφαρμοστέα επί του όγκου των διαφημίσεων, προκειμένου να διευκολύνουν τη μετάδοση εκπομπών αυτού του είδους, υπό τον όρον ότι η εμβέλεια των εκπομπών περιορίζεται αποκλειστικά στο εθνικό έδαφος και η λήψη τους δεν είναι, άμεσα ή έμμεσα, εφικτή σε ένα άλλο ή σε ορισμένα άλλα κράτη μέλη.

42 Τέλος, η υλοποίηση του στόχου της οδηγίας 89/552, ήτοι η κατοχύρωση της ελεύθερης μεταδόσεως των τηλεοπτικών εκπομπών που συνάδουν προς τα προβλεπόμενα από την οδηγία κατώτατα πρότυπα, ουδόλως θίγεται οσάκις τα κράτη μέλη θέτουν αυστηρότερους κανόνες περί διαφημίσεων.

43 Επομένως, προσήκει η απάντηση ότι οι διατάξεις του άρθρου 11, παράγραφος 3, σε συνδυασμό προς εκείνες του άρθρου 3, παράγραφος 1, της τροποποιημένης οδηγίας 89/552, επιτρέπουν στα κράτη μέλη να προβλέπουν, για τους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους, την αρχή του καθαρού χρόνου για τις διαφημίσεις που μπορούν να παρεμβληθούν κατά τη διάρκεια των εκπομπών και, συνακόλουθα, να προβλέπουν ότι, για τον υπολογισμό της χρονικής αυτής περιόδου, η διάρκεια των διαφημίσεων πρέπει να αποκλείεται, υπό τον όρο, πάντως, ότι οι εν λόγω κανόνες συμβιβάζονται προς άλλες συναφείς διατάξεις του κοινοτικού δικαίου.

Επί του δευτέρου σκέλους του δευτέρου ερωτήματος

44 Με το δεύτερο σκέλος του δευτέρου ερωτήματος, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν τα άρθρα 5 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 10 ΕΚ), 6, 30, 59 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρα 12 ΕΚ, 28 ΕΚ και 49 ΕΚ) και 85 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 81 ΕΚ), καθώς και η γενική αρχή περί ίσης μεταχειρίσεως απαγορεύουν σε κράτος μέλος να προβλέπει, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/552, την εφαρμογή της αρχής του καθαρού χρόνου.

Επί του άρθρου 30 της Συνθήκης

45 Πρέπει να υπομνηστεί ότι το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι νομοθεσία απαγορεύουσα την τηλεοπτική διαφήμιση σε συγκεκριμένο τομέα αφορά τον τρόπο πωλήσεως καθόσον απαγορεύει ορισμένη μορφή προωθήσεως ορισμένης μεθόδου εμπορίας προϊόντων (προαναφερθείσα απόφαση Leclerc-Siplec, σκέψη 22).

46 Δεδομένου ότι ο περιορισμός των διαφημίσεων περί του οποίου η κύρια δίκη είναι παρεμφερής, αλλά μικρότερης εκτάσεως, αφορά επίσης τον τρόπο πωλήσεως.

47 Το Δικαστήριο έκρινε με την απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 1993 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-267/91 και C-268/91, Keck και Mithouard (Συλλογή 1993, σ. I-6097, σκέψη 16), ότι δεν εμπίπτουν στο άρθρο 30 της Συνθήκης εθνικές διατάξεις περιορίζουσες ή απαγορεύουσες ορισμένες μορφές πωλήσεως, αρκεί, αφενός, να εφαρμόζονται σε όλους τους επιχειρηματίες που ασκούν τη δραστηριότητά τους επί του εθνικού εδάφους και, αφετέρου, να επηρεάζουν κατά τον ίδιο τρόπο, νομικώς και πραγματικώς, την εμπορία των εγχωρίων προϊόντων και των προϊόντων προελεύσεως άλλων κρατών μελών.

48 Κανονιστική ρύθμιση αφορώσα τις τηλεοπτικές διαφημίσεις, όπως είναι η επίδικη στα πλαίσια της κύριας δίκης, πληροί προφανώς τους δύο αυτούς όρους.

Επί του άρθρου 59 της Συνθήκης

49 Όσον αφορά τη συμβατότητα προς το άρθρο 59 της Συνθήκης εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως επιβάλλουσας την αρχή του καθαρού χρόνου, την οποία ένα κράτος μέλος μπορεί να προβλέπει δυνάμει της κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, της τροποποιημένης οδηγίας 89/552 ευχερείας, πρέπει να παρατηρηθεί ότι παρόμοια κανονιστική ρύθμιση συνεπάγεται περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών καθόσον περιορίζει τη δυνατότητα των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών που είναι εγκατεστημένα στο κράτος εκπομπής να μεταδίδουν διαφήμιση προς το συμφέρον των εγκατεστημένων σε άλλα κράτη μέλη διαφημιζομένων.

50 Πάντως, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η προστασία των καταναλωτών από τις υπερβολές της εμπορικής διαφημίσεως ή η διατήρηση, στα πλαίσια μιας πολιτιστικής πολιτικής, ορισμένης ποιότητας των προγραμμάτων συνιστούν επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος που δικαιολογούν ενδεχομένως περιορισμούς της ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών (βλ., ιδίως, απόφαση της 25ης Ιουλίου 1991, C-288/89, Collectieve Antennevoorziening Gouda, Συλλογή 1991, σ. I-4007, σκέψη 27).

51 Όσον αφορά την αναλογικότητα του επίδικου περιορισμού, πρέπει να υπομνηστεί ότι, σύμφωνα με πάγια νομολογία, οι υποχρεώσεις που επιβάλλονται στους παρέχοντες υπηρεσίες πρέπει να είναι ικανές να διασφαλίσουν την πραγματοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού και να μη βαίνουν πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξή του (βλ., ιδίως, προαναφερθείσα απόφαση Collectieve Antennevoorziening Gouda, σκέψη 15, και απόφαση της 10ης Μαΐου 1995, C-384/93, Alpine Investments, Συλλογή 1995, σ. I-1141, σκέψη 45).

52 Κανένα στοιχείο της δικογραφίας δεν επιτρέπει τη συναγωγή του συμπεράσματος ότι δεν πληρούνται οι όροι αυτοί στην υπόθεση της κύριας δίκης.

Επί των άρθρων 5, 6 και 85 της Συνθήκης και της αρχής περί ίσης μεταχειρίσεως

53 Όπως τόνισε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 83 έως 85 των προτάσεών του, τα άρθρα 5, 6 και 85 της Συνθήκης, καθώς και η αρχή περί ίσης μεταχειρίσεως, είναι αλυσιτελή όταν πρόκειται για κατάσταση όπως η περιγραφόμενη από το αιτούν δικαστήριο.

54 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι τα άρθρα 5, 6, 30 και 85 της Συνθήκης, καθώς και η γενική αρχή περί ίσης μεταχειρίσεως, δεν εφαρμόζονται επί εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως προβλέπουσας την εφαρμογή της αρχής του καθαρού χρόνου για τους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους. Το άρθρο 59 της Συνθήκης δεν απαγορεύει σε κράτος μέλος να προβλέπει, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/552, την εφαρμογή της αρχής του καθαρού χρόνου.

Επί των δικαστικών εξόδων

55 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν οι Κυβερνήσεις της Γαλλίας, Ιταλίας, Λουξεμβούργου, Κάτω Χωρών, Πορτογαλίας, Σουηδίας και Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 17ης Δεκεμβρίου 1997 το Oberlandesgericht Stuttgart, αποφαίνεται:

1) **Το άρθρο 11, παράγραφος 3, της οδηγίας 89/552/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 3ης Οκτωβρίου 1989, για τον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την άσκηση τηλεοπτικών δραστηριοτήτων, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Ιουνίου 1997, έχει την έννοια ότι προβλέπει την αρχή του μικτού χρόνου, οπότε, προκειμένου να υπολογιστεί η περίοδος των 45 λεπτών για τους σκοπούς του προσδιορισμού του επιτρεπομένου χρόνου διαφημιστικών διακοπών κατά τη μετάδοση οπτικοακουστικών έργων, όπως είναι οι ταινίες μεγάλου μήκους και οι τηλεοπτικές ταινίες, η διάρκεια των διαφημίσεων πρέπει να περιλαμβάνεται στην οικεία χρονική περίοδο.**

2) **Οι διατάξεις του άρθρου 11, παράγραφος 3, σε συνδυασμό προς εκείνες του άρθρου 3, παράγραφος 1, της τροποποιημένης οδηγίας 89/552, επιτρέπουν στα κράτη μέλη να προβλέπουν, για τους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους, την αρχή του καθαρού χρόνου για τις διαφημίσεις που μπορούν να παρεμβληθούν κατά τη διάρκεια των εκπομπών και, συνακόλουθα, να προβλέπουν ότι, για τον υπολογισμό της χρονικής αυτής περιόδου, η διάρκεια των διαφημίσεων πρέπει να αποκλείεται, υπό τον όρο, πάντως, ότι οι εν λόγω κανόνες συμβιβάζονται προς άλλες συναφείς διατάξεις του κοινοτικού δικαίου.**

Τα άρθρα 5 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 10 ΕΚ), 6, 30 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρα 12 ΕΚ και 28 ΕΚ) και 85 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 81 ΕΚ), καθώς και η γενική αρχή περί ίσης μεταχειρίσεως δεν

εφαρμόζονται επί εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως προβλέπουσας την εφαρμογή της αρχής του καθαρού χρόνου για τους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους.

Το άρθρο 59 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 49 ΕΚ) δεν απαγορεύει σε κράτος μέλος να προβλέπει την, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/552, εφαρμογή της αρχής του καθαρού χρόνου.

Schintgen Kapteyn Ragnemalm

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 28 Οκτωβρίου 1999.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του έκτου τμήματος

J. C. Moitinho de Almeida